

УДК

378:008:004.8

**Глобальні культурні трансформації у вищій школі крізь призму
штучного інтелекту як каталізатора нових світоглядних
орієнтирів міжкультурної комунікації**

Столяренко Ок. В.,

к. пед. н., доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Вінницький національний технічний університет м. Вінниця.

Україна

Столяренко Ол. В.,

д. пед. н., професор,

професор кафедри педагогіки і освітнього менеджменту

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця. Україна

Магас Л. М.

старший викладач кафедри іноземних мов

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця. Україна

Анотація. У статті досліджено глобальні культурні трансформації у вищій школі крізь призму впливу штучного інтелекту, який виступає каталізатором нових світоглядних орієнтирів та міжкультурної комунікації. Проаналізовано зміни в освітніх парадигмах Сходу і Заходу, зумовлені впровадженням інтелектуальних систем. Доведено, що штучний інтелект не лише оптимізує навчальний процес, а й формує нову епістемологічну реальність, де стираються традиційні цивілізаційні кордони. Визначено роль вищих навчальних закладів як простору для діалогу культур і синтезу знань у цифровому середовищі.

Ключові слова: штучний інтелект, вища освіта, культурні трансформації, міжкультурна комунікація, світоглядні орієнтири, цифрова цивілізація.

Abstract. The article investigates global cultural transformations in higher education through the prism of artificial intelligence, which acts as a catalyst for new worldview orientations and intercultural communication. Changes in educational paradigms of the East and the West driven by the introduction of intelligent systems are analyzed. It is proven that artificial intelligence not only optimizes the educational process but also forms a new epistemological reality where traditional civilizational boundaries blur. The role of higher education institutions as a space for cultural dialogue and knowledge synthesis in the digital environment is determined.

Keywords: artificial intelligence, higher education, cultural transformations, intercultural communication, worldview orientations, digital civilization.

Вступ. Сучасний етап розвитку людства характеризується стрімким переходом до цифрової цивілізації, де ключовим чинником трансформації всіх сфер суспільного життя стає штучний інтелект. Глобальні культурні зрушення охоплюють і систему вищої освіти, яка традиційно виконує роль бастиону фундаментальних знань та транслятора культурних кодів. Інтеграція алгоритмів машинного навчання, нейромереж та інтелектуальних асистентів у навчальний процес академічних інституцій виходить далеко за межі технологічного інструментарію, торкаючись глибоких цивілізаційних пластів. Особливої актуальності набуває осмислення того, як штучний інтелект впливає на міжкультурну комунікацію у вищій школі, стимулюючи діалог між різними світоглядними системами Сходу і Заходу. Цифрові платформи та алгоритмічні середовища створюють унікальний простір, де стираються географічні та культурні кордони, але водночас виникають ризики гомогенізації або інформаційної ізоляції. Усвідомлення цих процесів вимагає переосмислення ролі університету як простору формування нових світоглядних орієнтирів та адаптації академічної спільноти до викликів алгоритмічної доби.

Метою статті є комплексне дослідження впливу штучного інтелекту на глобальні культурні трансформації у вищій школі, виявлення його ролі як каталізатора нових світоглядних орієнтирів та аналіз особливостей міжкультурної комунікації у вимірі інтелектуальних трендів Сходу і Заходу.

Виклад основного матеріалу. Впровадження штучного інтелекту у вищу школу знаменує собою глибоку епістемологічну революцію, що змінює саму природу продукування, трансляції та засвоєння знань. Якщо раніше університет функціонував переважно в межах національних або регіональних культурних парадигм, то сьогодні цифрова цивілізація вимагає глобального контекстуального мислення. Штучний інтелект діє як каталізатор, який прискорює взаємодію

різних цивілізаційних кодів, змушуючи академічну спільноту переглядати звичні академічні практики. Сучасний освітній простір поступово втрачає монополію на локальність, перетворюючись на відкриту глобальну мережу, де традиційні методи викладання стикаються з викликами алгоритмічної швидкості та нелінійного доступу до інформації. У цьому контексті університети стають не просто сховищами накопиченого досвіду, а динамічними хабами, де відбувається безперервне переосмислення наукових парадигм під впливом технологічних інновацій [1], [2]. У цьому контексті надзвичайно цікавим є порівняння впливу цифрових технологій на освітні системи Заходу та Сходу. Західна традиція, що базується на раціоналізмі, індивідуалізмі та критичному мисленні, інтегрує штучний інтелект переважно як інструмент персоналізації навчання, оптимізації досліджень та підвищення ефективності індивідуальних освітніх траєкторій. Натомість східна філософська традиція, зокрема конфуціансько-буддистський синкретизм, схильна розглядати інтелектуальні системи крізь призму гармонізації колективного досвіду, етичної відповідальності та збереження цілісності знання. Зіткнення і взаємопроникнення цих підходів у глобальному освітньому просторі створює передумови для формування нових міжкультурних синтезів. Західний прагматизм доповнюється східним цілісним баченням світу, а штучний інтелект слугує тією нейтральною платформою, де відбувається цей діалог цивілізацій, стираючи давні бар'єри непорозуміння між різними філософськими школами.

Штучний інтелект усуває мовні бар'єри завдяки системам синхронного перекладу та генеративного моделювання текстів, що дозволяє студентам і викладачам із різних куточків світу брати участь у спільному когнітивному процесі. Проте така глобалізація несе в собі загрозу нівеляції унікальних культурних контекстів. Алгоритми, які навчаються на масивах даних із домінуванням західного дискурсу, здатні репродукувати культурні упередження, що вимагає критичного осмислення з боку вищої школи. Університети вимушені розробляти нові методології протидії цифровому колоніалізму, забезпечуючи представленість різних голосів та етичних систем у навчальних алгоритмах. Це вимагає від дослідників створення локалізованих баз даних та адаптації глобальних технологій до специфіки регіональних культурних кодів, щоб технологічний прогрес не призводив до уніфікації людської думки [6].

Нові світоглядні орієнтири, що формуються під впливом штучного інтелекту, вимагають від сучасного студента не просто володіння цифровими навичками, а й високого рівня міжкультурної компетентності та етичної зрілості. Університети перетворюються на майданчики, де штучний інтелект виступає не лише об'єктом вивчення, а й активним суб'єктом комунікації, який моделює нові форми соціальності та академічної культури. Сучасні студенти мають вчитися взаємодіяти не лише одне з одним, а й з автономними агентами, які володіють власними алгоритмічними преференціями. Це кардинально змінює підходи до організації групової роботи, семінарських занять та наукових дискусій, де штучний інтелект може виступати в ролі опонента, генератора ідей або нейтрального арбітра в міжкультурних диспутах [1].

Це зумовлює необхідність трансформації викладацької діяльності, де педагог стає фасилітатором смислів, допомагаючи здобувачам освіти орієнтуватися в потоках інформації та критично оцінювати результати роботи алгоритмів. Викладач більше не є єдиним джерелом сакрального знання, а виконує роль провідника у світі складних цифрових та культурних взаємозв'язків. Педагогічна майстерність тепер полягає вмінні навчити студентів ставити правильні запитання машинам та відрізнити глибоке розуміння від імітації знань. Відбувається перехід від парадигми накопичення фактів до парадигми критичної інтерпретації, синтезу та етичної оцінки результатів, згенерованих штучним інтелектом [5].

Злиття технологічних інновацій з гуманітарним знанням формує нову цифрову гуманістичну парадигму вищої освіти, яка здатна об'єднати технократичний прагматизм Заходу та духовну глибину Сходу в єдиному глобальному освітньому дискурсі. У цій новій реальності гуманітарні науки отримують друге дихання, адже саме етика, філософія та культурологія мають надати суспільству відповіді на виклики, породжені розвитком штучного інтелекту. Вища школа стає епіцентром формування глобального гуманізму майбутнього, де технології слугують не засобом контролю чи роз'єднання, а інструментом гармонійного розвитку людства та розширення меж його творчого потенціалу [3].

Висновки. Штучний інтелект у сучасній вищій школі виконує функцію потужного каталізатора глобальних культурних трансформацій, змінюючи традиційні світоглядні орієнтири та структуру міжкультурної комунікації. Проведений аналіз засвідчує, що цифрова цивілізація стирає межі між освітніми парадигмами Сходу і Заходу, вимагаючи формування нової моделі вищої освіти, яка поєднує технологічні досягнення з глибокою гуманістичною рефлексією. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку етичних стандартів та методологій міжкультурної взаємодії в умовах тотальної цифровізації університетського середовища.

Література

1. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні: інноваційні трансформації / В. Г. Кремень. - К. : Знання України, 2020. - 450 с.
2. Луговий В. І. Вища освіта України і глобальні тенденції / В. І. Луговий. - К. : Педагогічна думка, 2019. - 212 с.
3. Слюсаревський М. М. Психологічні виміри міжкультурної комунікації в цифровому суспільстві / М. М. Слюсаревський. - К. : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2021. - 310 с.
4. Столяренко О. В. Трансформація вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору: стратегічні пріоритети та виклики / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко // Вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Одеса, 30 квіт. 2026 р.). - Одеса : ДЗ «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», Центр соц.-політ. дослідж. «Politicus», 2026. - С. 513–516. - DOI: <https://doi.org/10.24195/UkrainianState2026-10>.
5. Столяренко О. В. Redefining Pedagogical Professionalism: the Shift from Language Instructor to AI-literacy Mediator in Technical Higher Education [Електронний ресурс] / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко // ВНТКП ВНТУ. Факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії (24–27 берез. 2026 р.). - Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-ftbtegp/all-ftbtegp-2026/paper/view/27695>.
6. Столяренко О. В. Інформаційно-комунікаційні технології як нова парадигма культурної самоорганізації / О. В.

Столяренко, О. В. Столяренко // Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення) : зб. матер. VII Міжнар. наук. конф. курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів (м. Львів, 28 жовт. 2025 р.). - Львів : ЛДУ БЖД, 2025. - С. 269–271.